KAIAK
KAIAK

ATELIERBEZOEK. INTERVIEW KAMIEL KLAASSE EN PIETER BANNENBERG (NL ARCHITECTS)

Anne Holtrop en Nanne de Ru

Ons interview met NL Architects kan niet plaatsvinden op het kantoor: de vergadertafel worden gebruikt voor een maquettefotosessie. Er is geen tafel meer over om aan te zitten voor een gesprek, medewerkers zitten dicht op elkaar. Het tekent het omslagpunt waarop NL Architects zich op dit moment bevindt. Na tien jaar maakt het bureau een groeispurt, na het winnen van verschillende grote prijsvragen, waaronder die voor het Forum in Groningen. Het kondigt een nieuwe fase aan voor het bureau waarvan het werk neigt naar het zoeken van confrontaties tussen het gebruik van architectuur en haar conventies: parkeren op het dak, klimwanden op openbare gebouwen en ramen waar je een bal tegenaan moet gooien. Van de drie partners van het bureau is Walter van Dijk niet aanwezig; we spreken met Kamiel Klaasse en Pieter Bannenberg in een lege kamer van een belendend kantoorpand, waarnaar NL Architects zal uitbreiden.

Jullie hebben in Delft gestudeerd, als laatsten in het oude modulesysteem. Laatst kwamen we elkaar daar tegen tijdens een presentatie. Wat is jullie indruk van Delft?

Pieter Het is wel erg veranderd. Het afstudeeratelier dat ik bezocht was strak gepland en de ontwerpopgave overzichtelijk. Het lijkt wel alsof er vroeger veel meer mogelijk was.

Toen wij in Delft waren gonsde het van de energie. Het was voor het vakgebied een opwindende tijd met veel veranderingen en dynamiek. Er waren zogenaamde zelf opgezette projecten, met zelfgekozen leraren. De projecten waren zo georganiseerd dat de jaargangen door elkaar liepen. Je kon dus als eerstejaars met 'ervaren' studenten in een project zitten. Dat was leerzaam en opwindend. Er was een stimulerende vorm van competitie. Er werd veel gespeculeerd over de toekomst en typologisch onderzoek, terwijl de nadruk op dit moment ligt op het courante en op het nu. Het lijkt of het pragmatisme dat wij omarmden nu de overhand heeft gekregen. Overigens niet alleen op de TU.

Eind jaren negentig was er sprake van een opkomende generatie jonge architecten. Vertegenwoordigen jullie een generatie?

Kamiel Misschien in die zin dat wij hebben geleerd om alternatieven te ontwikkelen. Dat is echt een drijfveer, om per opgave een *range* van mogelijkheden te scheppen, binnen en buiten de gestelde beperkingen. En dan pas te kijken welke optie goed werkt. Een heel open houding. Er heerst

STUDIO VISIT. INTERVIEW WITH KAMIEL KLAASSE AND PIETER BANNENBERG (NL ARCHITECTS)

Anne Holtrop and Nanne de Ru

It proved impossible to conduct our interview with NL Architects at their office: the conference table was being used to photograph architectural models. With all the staff packed so tightly together there were no other tables where we could sit and talk, a telltale sign of the juncture at which NL Architects finds itself. After ten years together, the bureau is undergoing a spurt of growth following its success in a series of major competitions, including the competition for the new Forum in Groningen. This heralds a new phase for the bureau, which tends to seek confrontations between the use of architecture and its conventions in its work: rooftop parking, climbing walls on public buildings and windows that invite you to throw balls at them. One of the firm's three partners, Walter van Dijk, was unavailable, so we talked with Kamiel Klaasse and Pieter Bannenberg in an empty room in an adjoining office that NL Architects is about to annex.

You studied in Delft, one of the last years to follow the old modular system, and we recently saw each other at a presentation there. What's your impression of Delft?

Pieter It has changed an awful lot. The graduation studio I attended was rigidly structured and the assignment was easy to grasp. It seems like much more was possible back then.
When we were in Delft it was bristling with energy. It was an exciting time for the profession, with plenty of changes and dynamism. There were so-called self-driven projects with tutors we selected ourselves. These projects were organised so that various years intermingled, so as a first-year student you could end up working on a project with 'experienced' students. That was instructive and exciting. There was an inspiring form of competitiveness. There was a great deal of speculation about the future and typological research, while the emphasis today is on the fashionable and the now. It seems like the pragmatism we embraced has gained the upper hand – and that doesn't just apply to Delft University of Technology, for that matter.

In the late 1990s people talked about an upcoming generation of young architects. Do you represent a generation?

Kamiel Perhaps in the sense that we've learned to develop alternatives. That really is a mainspring – to conceive a *range* of possibilities for each project, within and beyond the set limitations, and only then to consider

volgens mij een heel brede interesse in alle mogelijke facetten van het vak en in de ons omringende wereld.

Onze generatie heeft kunnen genieten van een onvoorstelbare vrijheid die werd gegenereerd door het verdampen van ideologie als drijfveer. Het bewustzijn dat er niet langer louter één antwoord zou moeten zijn op een vraag leverde veel energie op. Tegelijkertijd was de economische voorspoed zo overweldigend dat dat zijn eigen momentum genereerde. Optimisme. Een gouden eeuw omarmt het experiment.

P Nu regeert de angst. Nog steeds, zes jaar na Bin Laden. Procedures zijn heilig geworden. Opdrachtgevers deinzen bij voorbaat terug voor mogelijke complicaties. Je moet binnen de lijntjes kleuren. Bij prijsvragen moet je je strikt aan de randvoorwaarden houden. Als je dat niet doet, loop je het risico te worden gediskwalificeerd. De organiserende instanties denken dat je collega's namelijk weleens een rechtszaak zouden kunnen aanspannen. Dat is anticiperen op iets wat vermoedelijk helemaal niet gebeurt.

K We hebben net een Godzilla-achtige toren bedacht voor een wijk in Rotterdam. Hij blijft eerst in de rooilijn en buigt vanaf de tiende af om de bovenste verdiepingen getrapte terrassen te geven die goed op de zon liggen. Hierdoor hangt hij over de straat. Omdat de toren daarmee buiten de bestemmingsplangrenzen treedt, is een artikel-19-procedure nodig. Men vreest klagers en is als gevolg daarvan bang voor vertragingen. En dus moet het anders. Heel begrijpelijk maar ook dramatisch, omdat je echt een liefde ontwikkelt voor zo'n letterlijk afwijkend voorstel.

Jullie hebben onlangs een prijsvraag voor het Groninger Forum gewonnen, dit voor zowel de openbare stemming als voor de vakjury. Hoe verliep het ontwerpproces?

K Er zat een echte doordenker in het programma. Het werd omschreven als 'de domeinen', een gebied in het gebouw waar alle traditionele programmadelen als bibliotheek en museum bij elkaar moeten komen en in elkaar moeten oplossen, of vervloeien, dat was niet echt duidelijk. Het zou ook allerlei artefacten en multimediapresentaties over de geschiedenis van de stad moeten huisvesten. Voor ons levert zo'n programmaonderdeel enorm veel energie op, omdat ze iets bijzonders willen met dat onderdeel. Ook omdat het niet helemaal duidelijk was wat ze precies daarmee wilden, dat werd echt aan de ontwerpers gelaten. Tegelijkertijd lijkt dit programmaonderdeel niet door alle architecten even serieus te zijn genomen. Verrassend genoeg doken weinig plannen de diepte in voor het beschrijven van die voor het gebouw cruciale plekken.

P Wij zochten naar een manier om de stedelijkheid in het gebouw zelf door zetten. De marktplaats loopt er in door. Het grootste dilemma in het ontwerpproces was dat we met het uiteindelijke voorstel niet echt één grote, generieke ruimte hebben gecreëerd. Wat dat betreft hebben we een duidelijke keuze gemaakt voor heel specifieke plekken in het gebouw met sterke ruimtelijke relaties, in plaats van algemene vloervelden, zoals bijvoorbeeld in het Centre Pompidou. In plaats daarvan hebben we ruimtelijke tools ontwikkeld om een bepaald soort openbaar gebruik te stimuleren, een organiserend principe gezocht dat het openbare karakter tot in alle uithoeken van het gebouw zou laten doordringen. Misschien zou je zelfs kunnen zeggen dat we een soort warenhuis hebben gemaakt. Daar kom je ook voor het een, en loop je langs tal van andere producten waardoor je wordt verleid. Bij ons word je in de vide, als je door het gebouw beweegt, geconfronteerd met het hele culturele aanbod.

K Om het net van verbindingen in het gebouw flexibel te maken, fantaseerden we over draaibare trappen en bruggen, een soort *transformer*. Maar op een zeker moment zagen we een Harry-Potterfilm waarin dat gege-

which option works well – a very open approach. I think there's a very broad-based interest in every conceivable facet of the profession and the world around us.

Our generation has been able to enjoy an undreamed-of freedom that was generated by the evaporation of ideology as a motive. The awareness that there's no longer just one single answer to a question has generated lots of energy. At the same time, the economic prosperity was so overwhelming that it generated its own momentum: optimism, a golden age welcomes the experiment with open arms.

P Now fear rules – even six years after Bin Laden. Procedures have become sacred cows. Clients shrink away from potential complications in advance. You have to colour between the lines. In competitions you have to strictly adhere to the preconditions. If you don't, then you run the risk of being disqualified, because the organisers think your colleagues might institute legal proceedings. That's pre-empting something that would probably never happen.

K We've just designed a Godzilla-like tower for a neighbourhood in Rotterdam. At the base it remains within the building line while from the tenth floor it curves outward to provide the upper floors with stepped terraces that get plenty of sun. This means it projects out above the street. Because the tower then oversteps the zoning plan's boundaries it's necessary to initiate an 'Article 19' procedure to obtain an exception. Clients are afraid of objectors and fear construction delays, so it has to be changed. Hardly surprising, but it's tragic because you really fall in love with such a glaringly aberrant proposal.

You recently won the design competition for the Groninger Forum cultural complex, both by public vote and professional jury. What did the design process entail?

K There was a real brainteaser in the brief. It was described as 'the domains', a zone in the building where all the traditional programme components such as a library and museum have to converge and dissolve, or melt – it wasn't really clear. It also had to accommodate all kinds of artefacts and multimedia presentations about the city's history. For us, a programme component like this generates a massive surge of energy, because they wanted something special and it wasn't entirely clear what they wanted to do with it, truly leaving it in the hands of the designers. At the same time, it doesn't seem like all the architects took this component of the programme as seriously. Surprisingly enough, few plans delved deeply into the elaboration of these points, which are pivotal for the building as a whole.

P We sought for a means of continuing the urbanity in the building itself. The marketplace continues through it. The greatest dilemma in the design process was that in the final proposal we hadn't really created a unified, large-scale generic space. In that respect we deliberately opted for highly specific spots in the building that had strong spatial interrelationships rather than for general expanses of floor space, like those in the Centre Pompidou, for example. Instead of this we've devised spatial tools to encourage a specific mode of public use, seeking to find an organising principle that would allow the public character to pervade into every corner of the building. You might even say we've created something like a department store: you go there for one thing, but you walk past countless other products that distract and tempt you. With our design, as you move through the building you are confronted with the whole cultural menu in the atrium.

K In order to ensure the network of connections within the buildings is flexible we fantasised about pivoting stairways and walkways – something like a transformer. But at some point we saw a Harry Potter film that elaborated this theme so brilliantly we gave up on attempting it in the real world.

ven zo overweldigend was uitgewerkt dat we het opgaven dit in de echte wereld te proberen. De schijnbaar willekeurig geplaatste roltrappen zijn een herinnering aan dit gegeven. We realiseerden ons dat de richting van de roltrap met een druk op de knop is te wijzigen. Zo kun je de routing op een heel simpele manier naar je hand zetten.

Hoe werkte het om zowel voor een vak- als voor een publieksjury te presenteren?

K Zo'n prijsvraag is een complexe materie. Als je het project wilt snappen, moet je er veel tijd insteken. Van het publiek kun je dat bijna niet verwachten. Het risico is dan dat de onderbuik overheerst.

P Maar ook de directe dialoog met het publiek bleek belangrijk. Op de tentoonstelling van de projecten heeft een paar maal iemand van het bureau bij de maquette gestaan om dingen uit te leggen, en om in gesprek te gaan. Dat werkte ontzettend goed.

Jullie hadden een vrij abstracte maquette. Er was op internet een afbeelding waarop stond: 'LET OP! In het echte gebouw zitten heel veel ramen'.

K Ja! Door sommigen wordt ons volksverlakkerij verweten omdat de maquette van hout was en het gebouw in het echt niet. Maar aangezien de omgevingsmaquette van hout was gemaakt, maakten we onze maquette ook van hout. Het ging er ons vooral om dat het gebouw een relatie aangaat met zijn omgeving. Zo hebben we voor de 1:500-maquette waar de omgeving in blauw piepschuim was gemaakt een maquette van blauwe kunsthars laten maken. Ik vind dat hilarisch. En tegelijkertijd inhoudelijk.

Het grappige is ook dat in de basismaquette de omgeving van hout was en niemand dát vreemd vond als representatie van baksteen, glas en dakpannen. Het laat zien hoe belangrijk het communiceren met het publiek is bij zo'n wedstrijd. Dat gebeurt ook op een ander vlak. De ene architect probeert duidelijk te maken dat hij ook het stadion heeft ontworpen voor die stad, en de ander neemt zijn oude vader mee die een echte Groninger is. Wij hadden mijn zoon van een paar maanden oud mee als mascotte. Een Nancy-Pelosimoment!

En jullie hadden ook een kleine bouwplaat van karton gemaakt om uit te delen. Jullie waren wat dat betreft wel erg slim voorbereid.

P Grappig dat jullie dat denken. Architecten staan nu voor een nieuwe opgave: er moet heel direct worden gecommuniceerd. Overigens had ook Erick van Egeraat merchandise bij zich: een flipboekje dat werkte als animatie.

Jullie werk kenmerkt zich door veel vondsten om externe elementen te integreren, zoals de klimwand en de basketbalring op de WOS 8 of het basketbalveld op een bar. Zijn deze uitvindingen een leidend principe of ontstaan ze als bijproduct?

P We willen graag nieuwe dingen uitvinden. We zijn ook erg blij met sommige uitwerkingen, zoals de palen van de Basketbar die tevens als rookafvoer dienen. Daar wijzen we ook mensen op, want anders zie je het gewoon niet. Het is ook vaak een bijproduct; het ontstaat uit 'problemen' die je elders hebt gecreëerd. Een kettingreactie. Maar meer in het algemeen vinden wij het prettig als mensen die onze gebouwen gebruiken net een andere blik op de werkelijkheid krijgen. Soms ook zijn overwegingen pragmatisch. In plaats van een standaardgolfplaat te gebruiken, hebben we met Prince Cladding een gevouwen plaat ontwikkeld voor de AH onder de snelweg in Koog aan de Zaan. We hoopten met hun vouw-

The seemingly randomly positioned escalators are an echo of this idea. We realised that the direction of the escalators could be changed with the push of a button, so you can adapt the routing with the greatest of ease.

What was it like to present the design to a public jury as well as the professionals?

K A competition like this is a complex matter. If you want to understand the project you have to devote lots of time to it. You can hardly expect that from the public. The danger then is that gut feelings prevail.

P All the same, the direct dialogue with the public proved to be highly significant. At the exhibition of the design proposals someone from the bureau stood next to the model on a few occasions, to explain things and enter into a dialogue. That worked extremely well.

You presented a fairly abstract model. There was an illustration on the Internet that stated: 'N.B.! There are many windows in the actual building.'

K Yes! Some people accused us of deceiving the public because the model was made of wood while the actual building wouldn't be. But seeing as the model of the surroundings was made of wood, we also made our model of wood. The main thing for us was that the building establishes a relationship with its surroundings. That's why we used blue synthetic resin for the 1:500 model, where the surroundings are rendered in blue polystyrene foam. I think that's hilarious, yet at the same time something intrinsic.

Something else that's funny is that the surroundings were represented in wood in the basic model, but nobody though *that* was strange as a representation of brick, glass and roof tiles. It demonstrates the importance of communicating with the public for such a competition. That also happens on another level: one architect tries to emphasise that he had also designed the city's stadium, while another brings his old father along, someone born and bred in Groningen. We took along my son, just a couple of months old, as a mascot. A Nancy Pelosi moment!

You also made a small, cardboard cut-out to hand out. In that respect you were shrewdly prepared.

P Funny you should think that. Architects are confronted with a new task: you have to communicate very directly. For that matter, Erick van Egeraat also brought merchandise with him: a little flipbook that served as an animation.

A major feature of your work is the myriad innovations to integrate extraneous elements, such as the climbing wall and basketball hoop on the WOS 8 heat-exchange plant or the basketball court on a bar. Are these inventive solutions a guiding principle or do they arise as a by-product?

P We like being innovative. We're also really chuffed with some of the results, such as the posts of the Basket Bar, which also serve as smoke extractors. We also bring this to people's attention, because otherwise they remain unnoticed. They're often also a by-product, arising from 'problems' you've created elsewhere, a chain reaction. But more generally speaking we enjoy it when the people who use our buildings gain a different take on reality. Considerations are sometimes pragmatic, too. For the Albert Heijn supermarket underneath the motorway in Koog aan de Zaan we developed a folded panel in association with Prince Cladding instead of using a standard corrugated panel. We hoped to achieve a really attractive fold with their folding machine, like a folded piece of paper. In the end it proved to be more convenient to actually introduce a system, but

machine een heel vrije plooiing te realiseren, als een gevouwen papiertje. Uiteindelijk bleek het handiger er wel degelijk een systeem in aan te brengen. Maar de grondgedachte bleef hetzelfde: de vouw creëert stijfheid waardoor de hele hoogte in een keer kan worden overspannen en als ondergrond voor graffiti is het niet zo aantrekkelijk.

K Vaak zijn onze uitvindingen een soort psychologische verbinding tussen gebruikers en gebouw. We zoeken naar verdubbelingen, zowel in gebruik als in betekenis. Zoals die klimwand voor de WOS 8, die is uitgezet in braillepatroon. Of de draaiende spiltrap in de Mandarina-Duckwinkel in Parijs. Die helpt je niet bij het naar boven gaan, maar hij benadrukt wel het bestaan van de extra verdieping. Het met elkaar in verband brengen van elementen die in eerste instantie niets met elkaar te maken lijken te hebben, is wel een soort methode geworden. Een raam en het transparante backboard van een basket bleken bijvoorbeeld heel goed samen te gaan.

In het Sportpaleis in Dordrecht stelden we voor de belangrijkste gevel te programmeren om te voorkomen dat we de gebruikelijke stalen loods zouden moeten maken. Hier gingen we uiteindelijk zelf op zoek naar een potentiële exploitant voor het toegevoegde programma en kwamen met een klimcentrum.

In zekere zin is het belangrijk om niet alles te weten. Wij geloven in naïviteit. Al is het dan van belang om een team mensen om je heen te hebben die dingen technisch kunnen waarmaken. Maar voor ons is die open houding, weinig weten van heel veel, heel productief. Een bepaalde domheid helpt ook wel.

Zou je kunnen stellen dat de uitvindingen in jullie ontwerpen er ook zijn om het project als het ware onontkoombaar te maken? Om zo eventuele problemen op te nemen in het ontwerp?

K We zijn constant op zoek naar synergie. De uitvindingen waar je het over hebt zijn vaak toevoegingen aan het gegeven programma. In Dordrecht zijn we bezig met een expopaviljoen met een openbaar dak. Er komt een *skatebowl* op die als afgeleide ook vanonder zichtbaar zal zijn. Als een soort hangbuik. De pool activeert het dak en het gebouw eronder komt onder de aandacht van een belangrijke doelgroep. Een soort kunstmatige ecologie.

P In het Groninger Forum was dat idee al heel sterk aanwezig, omdat alle partijen willen samenwerken om tot een geheel nieuw instituut te komen. De grenzen tussen bibliotheek en museum waren op papier al geslecht. Daar hebben we dus ook geen drang gehad om programma toe te voegen. Het was eerder het vormgeven van alle aanwezige ambities. Dus als start was het eigenlijk een op maat gesneden opgave voor ons, want wij leunen graag op programmatische gelaagdheid.

Hoe ontwerpen jullie? Beginnen jullie met een aantal vormen en dat je dan kijkt welke het meeste haalbaar is, of is dit een doorlopend proces?

P Beide, want er kunnen invloeden zijn tijdens het proces waardoor er heel veel meer mogelijk blijkt. Zoals bij de WOS 8 bleek dat met de rubbercoating alles naadloos kon worden bedekt, ook bijvoorbeeld de klimgrepen.

K Vorm kan ook heel bepalend zijn. Zo hebben we een woningblok ontworpen in het Funen in Amsterdam, met een golvend dak. Dan blijkt bij de uitwerking dat er schoorstenen op moeten.

Bij foto's van modernistische gebouwen zijn schoorstenen heel vaak weggephotoshopt, of de foto's zijn zo genomen dat je de schoorstenen niet ziet.

the basic idea remained the same: the fold introduces rigidity, so the entire height could be spanned in one go, and it's not very attractive as a background for graffiti.

K Our discoveries are often some kind of psychological connection between the users and the building. We look for dualities, both in use and in meaning. Like that climbing wall for the WOS 8 that is arranged in a Braille pattern, or the rotating spiral staircase at the Mandarina Duck store in Paris. It doesn't help you climb the stairs, but it does emphasise the existence of the extra storey. Integrating elements that initially seem to have nothing to do with each other has become a methodology of sorts. For example, a window and the transparent backboard of a basketball proved to go together really well.

For the Sportpaleis sports complex in Dordrecht we proposed programming the main edifice to avoid having the usual steel shed. We eventually went in search of a potential proprietor for the supplementary programme ourselves, and ended up with a climbing centre.

In a sense it is important not to know everything. We believe in naivety, though then it is important to be surrounded by a team of people who can deliver the goods on a technical level. For us, however, that open attitude – knowing very little about a great many things – is truly productive. A certain stupidity also helps.

Would you say that the innovations in your designs are also there to make it impossible, as it were, to ignore the project? To assimilate any potential problems in the design?

K We are constantly looking for synergy. The inventions you're talking about are often additions to the given brief. In Dordrecht we're busy with an expo pavilion with a publicly accessible roof. There'll be a skate park on top of it that, as a by-product, will be visible from below – like a pot belly. This skate bowl activates the roof and the building beneath it is brought to the attention of an important target group. It's like an artificial ecology.

P In the Groninger Forum that idea was already forcefully present, because all the parties wanted to work together to establish a completely new institution. The boundaries between the library and the museum were already levelled on the drawing board, so there we didn't feel any pressure to add something to the brief; it was sooner about finding a form for all the existing ambitions. So it was a job tailor-made for us from the start, because we like to rely on a multilayered brief.

How do you go about creating a design? Do you begin with several forms and then consider which one is most workable, or is this an ongoing process?

P Both, because in the course of the process there might be influences that reveal a lot more is possible. With WOS 8, for example, it became evident that everything could be covered seamlessly with the rubber coating, even the handholds for climbing.

K Form can also be really decisive. For example, we designed a block of housing with an undulating roof for the Funen residential development in Amsterdam, and then at the detailing stage it transpired that there had to be chimneys on top.

In photos of modernist buildings the chimneys are often Photoshopped away, or the photos are composed so that you don't see the stacks.

K Then we prefer to actually design it like that, with the Photoshopping already integrated in the design, but there are only a couple of clients who can keep pace with you in the chain reaction of ideas that arises. Camou-

K Wij willen het dan eigenlijk zo ontwerpen, dat het photoshoppen al in het ontwerp zit. Maar er zijn maar een paar opdrachtgevers die je kunnen volgen in die kettingreactie van ideeën die dan ontstaat. De schoorstenen vermommen als paddestoelen leek wel een aardige optie binnen dat Teletubbielandschap.

Maar je hoeft ook niet altijd alles te ontwerpen. Soms is het ook goed als dingen gewoon zijn wat ze zijn. Neutraal. Wat dat betreft vind ik de *strap* die we hebben gemaakt voor Droog ook interessant. Het is een readymade, het is gewoon een snelbinder van een fiets. Als ontwerpers hebben we het minimale toegevoegd, in dit geval alleen een nieuwe gebruiksaanwijzing, en twee schroeven.

P En dan betalen mensen er opeens 12 euro voor in plaats van 4 euro bij de fietsenmaker.

Jullie werken veel met maquettes, in hoeverre is dit van belang voor het ontdekken van nieuwe oplossingen?

K Nieuwe oplossingen ontstaan door na te denken. Dat kan in maquette, maar vooral de brainstorm is daarvoor een goed medium. Door op elkaar in te praten en te fantaseren katalyseren ideeën. Spraakverwarringen en misverstanden leiden soms tot innovaties.

P Wat dat betreft zijn er wel verschillen in benadering binnen het bureau. Maar dat geldt op meerdere vlakken. Zo was er een keukendeur in het bureau waar heel vaak tegenaan werd geschopt, uit frustratie over problemen die ontstaan tijdens het ontwerpproces. Op schop- en op vuisthoogte zaten gaten en deuken die er door Mark en Kamiel waren ingeslagen. Dat irriteerde mij zodanig dat ik op een keer een gatenboor ben gaan halen. Zo werd het een interessante compositie van perforaties.

K Jij hebt de capaciteit om agressie om te zetten in schoonheid. Later hingen we een boksbal op. Dat werkte ook goed. Maar de echte bevrijding is het groeiende team. De machteloosheid die tijdens het ontwerpen nogal confronterend kan zijn, wordt nu opgevangen door getalenteerde mensen.

Al met al zijn we nu een soort speler-trainer geworden, zoals Gullit destijds bij Chelsea. Die kon als coach zichzelf het veld in sturen.

flaging the chimneys as mushrooms seemed like a nice option in that Teletubbie landscape.

All the same, that doesn't mean you always have to design everything. Sometimes it's also fine if things are simply left as they are, neutral. In that regard I think the strap we made for Droog is really intriguing, too. It's a ready-made, an ordinary carrier strap for a bike. As designers we added the absolute minimum, in this case simply new instructions and two screws.

P And then people are suddenly prepared to pay 12 euros for it instead of the 4 euros at the bike shop.

You often work with models. To what extent is this important for discovering innovative solutions?

K Novel solutions are the product of reflection. You can do this by building a model, but brainstorming is an especially good medium. Ideas are catalysed by trying to persuade each other and by indulging in fantasies. A confusion of tongues and miscomprehension sometimes generate innovations.

P As far as that's concerned there are differences in approach within the bureau, but that applies to several aspects. For example, there was a kitchen door at the office that people very often kicked, frustrated by problems that surface during the design process. At foot and fist height there were holes and dents inflicted by Mark and Kamiel. It annoyed me so much that one day I went and fetched a drill, transforming it into an intriguing composition of perforations.

K You have the capacity to transform aggression into beauty. Later on we hung up a punch ball. That also did a good job, but the true liberation is the growing team. The powerlessness that can sometimes be quite confrontational during the design process can now be tackled by talented people.

All things considered we've become something resembling a player-trainer, like Gullit used to be at Chelsea: as coach he could also deploy himself on the pitch.

Translation: Andrew May